

LIIKUNTASEIKKAILU

-TAHTO-

TAHTO-LEKTION

MODERSMÅL KL. 6

Berättelser om motion

Den finländska motionens utveckling från vardagsfärdigheter till idrottsgrenar

Visste du, att de ursprungliga finländska motionsformerna ofta hängde ihop med näringar. T.ex. jakt, fiske och jordbruk krävde fysisk ansträngning och var centrala motionsformer.

Den finländska motionshistorien återspeglar såväl praktiska behov som förändringar i vardagen. Den är en kombination av traditionella näringar och snabbt utvecklade idrottsgrenar. I Finland finns det också humoristiska idrottsliga tävlingar, som väcker internationellt intresse.

Kan du namnge humoristiska idrottsliga grenar?

Humoristiska finländska idrottsgrenar

Stövelkastning: Tävling, där man kastar en stövel så långt som möjligt.

Simhopp i clownutstyrsel: Tävling, där man i clownutstyrsel utför konster som roar publiken.

Kärringkånk: Tävling, där man bokstavligen bär en kvinna möjligast snabbt genom en löpbana försedd med hinder.

Kärrfotboll: Fotboll som spelas på ett kärr.

Luftgitarrspelning: Tävling, där man förevisar luftgitarr och förevisningen bedöms.

Knäppbilstävling: Tävling med gammaldags leksaksbilar.

Finländska berättelser om motions- traditioner

Härnäst får du bekanta dig med fem olika berättelser om motionstradition. Berättelserna har samlats in under 1900-talets första decennier. Berättelserna har samlats in från olika delar av Finland av Finlands Idrottsmuseumsstiftelse. Berättelserna har publicerats i verket *Liikunnan kirjoja: Suomalaista liikuntaperinnettä vuosikymmenien varrelta* (1992), som redigerats av Riitta Forsman. Berättelserna har bearbetats från bokens ursprungliga version för detta läromedel.

1. Min idrottshobby

-Kalevi Partanen

Mitt första minne av idrott som tävling är från Rautu, från tiden före vinterkriget. Jag var fyra-fem år gammal, när de stora pojkarna arrangerade skidtävlingar i vår hemby. Själv minns jag knappt några detaljer från evenemanget, men man har berättat, att jag skulle ha bundit takpärter på fötterna som skidor – och så följde man efter de andra. Jag har ett minne av en känsla av spänning, som fick mig att ge mitt allt. Kanske däri låg kraften, som har burit idrotten genom hela mitt liv.

1. Min idrottshobby

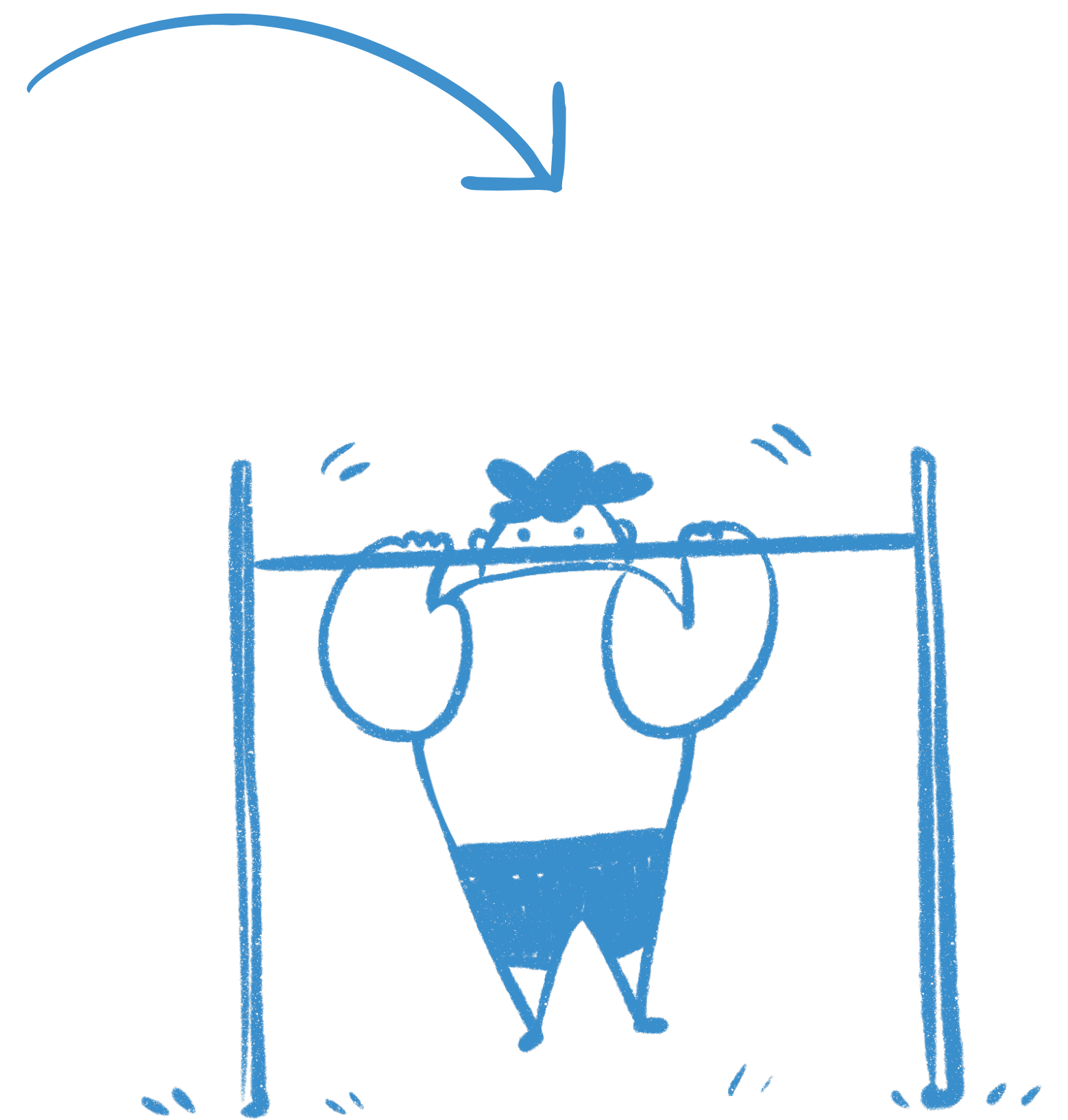
Mina äldre bröder, Pauli och Pekka, var hårda skidåkare, och av dem fick jag förebild och uppmuntran. Med åldern skaffade jag mig själv eignaskidor. Jag plockade bär och svamp, sålde dem och sparade pengarna för att köpa riktiga skidor. Lördagskvällarnas höjdpunkt var att tjära skidorna i samband med bastuvärmandet.

När läroplikten kallade, hade vi redan evakuerats till Pieksämäki. Skolvägen var fem kilometer och i djup snö fick man sannerligen pulsa sig fram. Jag fick då kängor med skidrem och hemgjorda skidor. Därmed inleddes den egentliga skidhobbyn. Skolans tävlingar var mina första riktiga tävlingar.

1. Min idrottshobby

På somrarna sprang vi omkring på ängarna, kastade självgjorda redskap och hoppade höjd på skolans ställningar. En sommar arrangerade vi pojkar i Pieksämäki köping våra egna olympiska spel. Först förde vi en hård kamp om vilka som skulle vara med i laget. Jag hörde till byns yngsta pojkar, så det var tufft att komma med. En gren var pull-ups, som jag tränade i smyg från de andra pojkarna. Till slut utvecklade jag mig till att bli bäst i gruppen, och tack vare det fick jag komma med. När spelen inleddes var det bästa resultatet dittills 18 pull-ups – jag gjorde 20 och segrade. I det skedet lärde jag mig, att träning verkligen lönar sig. I vuxen ålder blev skidåkning och skidskytte mina grenar. Dem blev jag bekant med under min tid i armén. Under de första åren tillverkade närmaste grannen skidorna och de övriga redskapen byggde jag själv.

Fundera och diskutera

1. Av vilket material var Kalevis första skidor gjorda?

2. Hur fick Kalevi sina första riktiga skidor?

3. Hurdan valla sattes på skidornas botten?

4. Innehöll berättelsen ord eller saker, som var speciella eller nya?

Vad är en äng? Har jag
månne sprungit på en så-
dan?

2. Idrott på folkskolans gård

-Elli Karvinen

Jag vill berätta om min barndom, som ur motionstraditionens synvinkel var ovanligt rik. Det berodde på att jag föddes och växte upp i källarhemmet för vaktmästaren i Viborgs största skola, finska och svenska centralfolkskolan.

Vi hade till förfogande stadens största gård och en festsal, som också fungerade som gymnastiksal med alla sina redskap. Vår syskonskara på åtta barn fick njuta fritt av dessa utrymmen, särskilt under det tre månader långa sommarlovet.

2. Idrott på folkskolans gård

På gården spelade vi krocket med släktingar och skolkamrater. Min äldsta bror knöt själv ett tennisnät, och vi blev sannolikt de första finskspråkiga som spelade egna tennistävlingar med helt engelska regler. Gården var så stor, att man även kunde springa tävling på 100 meter. Slutspurten gjordes sedan man kurvat en aning via bakgården. Jag är stolt över att jag besegrade alla mina bröder i sprinterlöpning, trots att jag blev tvåa i långdistanslöpning.

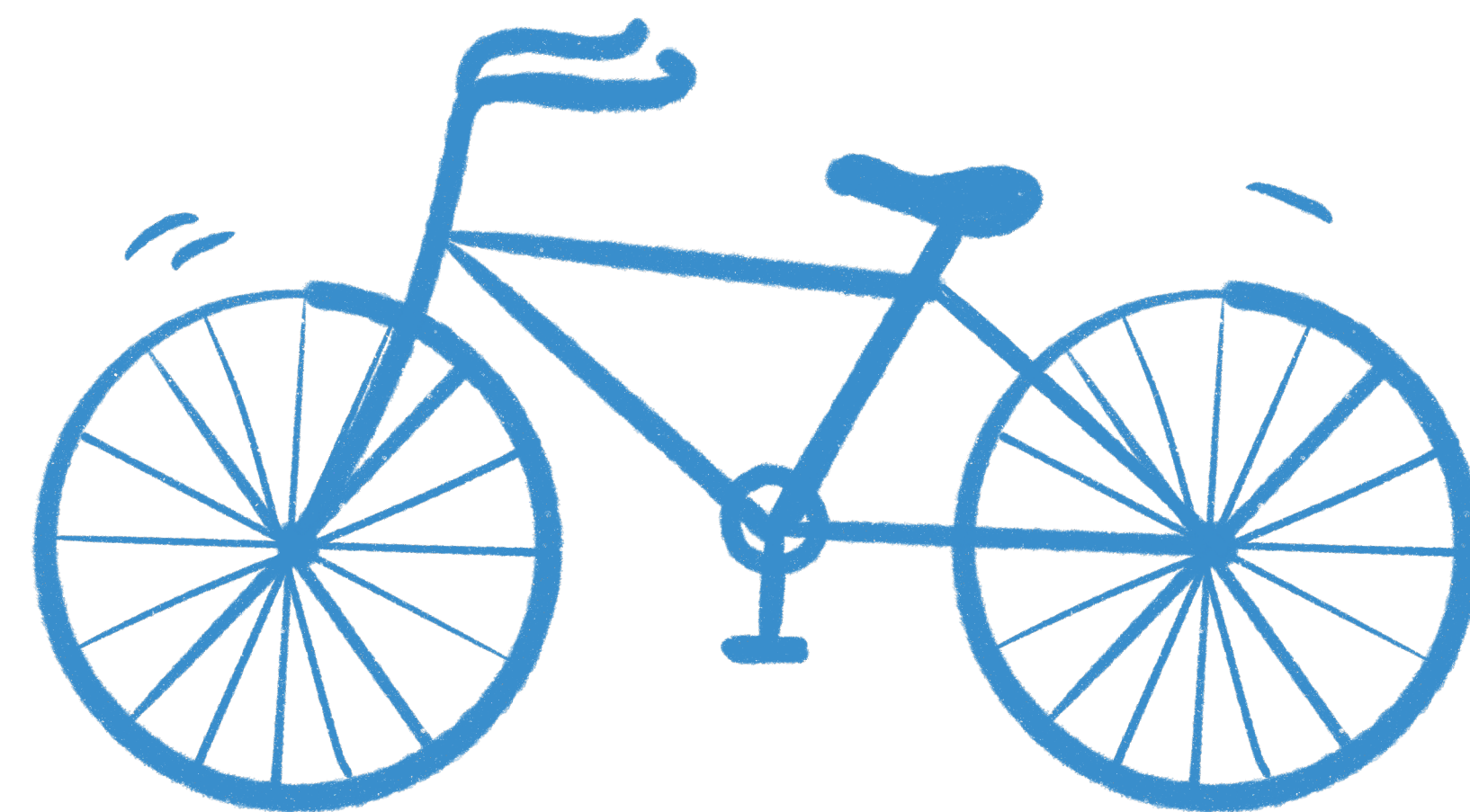
På vår gård fanns det också en utmärkt utomhus gymnastikplats: trästänger och rep för att klättra, barr, räck samt platser för höjd- och längdhopp. Alla dessa användes flitigt alltid då det fanns tid för motion.

2. Idrott på folkskolans gård

Gården var så stor, att man också kunde cykla där. När jag lärde mig cykla med min äldsta brors cykel, bad jag far om att få en egen damcykel. Far satte ett villkor: "Om du på våren flyttas från fjärde till femte klass, får du en cykel."

I mitt vårbetyg 1912 stod det: "Flyttas som första elev till femte klass." Samma dag köptes min egen cykel och därmed inleddes våra somriga utfärder. Vi var en glad grupp: tre flickor och tre pojkar. Vi gjorde utfärder till Imatra och andra vackra trakter. Minnena av de där utfärderna och av vännerna är fortfarande dyrbara och kära för mig.

Fundera och diskutera

1. Hur hade skolgårdens första tennisnät tillverkats?

2. Vad fanns det för gemensamt på skolgården 1912 och er egen skolgård?

3. Har sommarlovsfirandet förändrats under decennierna. Och om, så hur?

4. Fanns det i berättelsen ord eller saker som var speciella eller nya?

1912 var för länge sedan. Då sjönk också Titanic och Hannes Kolehmainen vann tre olympiska guldmedaljer i löpning.

3. Pojkarnas fotbollspel och härdningssim i Törnävä

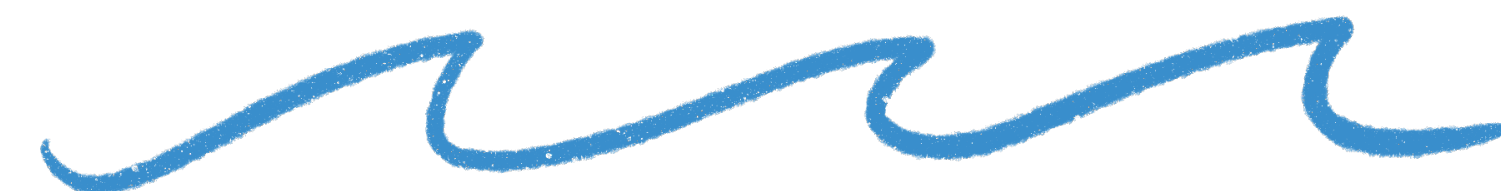
-Antti Helin

Gruppen av pojkar i Törnävä samskola växte sig efterhand så stor, att det alltid fanns tillräckligt med folk till spel. Fotboll var den gren som lockade oss mest. Efter skoluppgifterna samlades vi på den jämna planen nära Törnävä herrgård, där vi byggde målen av runda trädstammar.

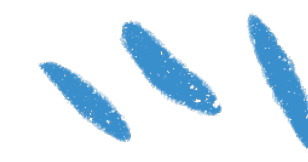
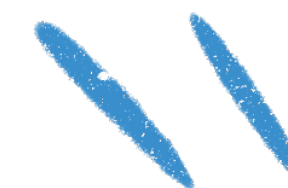
3. Pojkarnas fotbollspel och härdningssim i Törnävä

Spelen var svettiga och fartfyllda, och efteråt var det nödvändigt att tvätta sig. Det fanns ingen annan möjlighet än att gå och simma i ån. På hösten var vattnet redan kallt och blev svalare för var dag. Helt obemärkt utvecklades bland oss en liten tävling om, vem som kunde utstå ett kallt åbad uttryckslöst och utan bortförklaringar.

3. Pojkarnas fotbollspel och härdningssim i Törnävä

Till slut blev situationen sådan, att åns stränder redan hade isskorpa, när vi svettiga sprang i vattnet. Denna tapperhet tog sig dock en otrevlig vändning: Tapio Ahonen och Aito Ojala drog på sig en allvarlig öroninflammation och hamnade för en lång tid på sjukhus. Aito måste vara så länge borta från skolan, att han följande höst fick börja samma klass på nytt. Så tog vår ivrigaste fotbollssäsong slut— men glöden slocknade inte. De yngre pojkarna fortsatte med grenen på ett klo-
kare sätt och mera regelbundet och förde vidare traditionerna kring pojkarnas motion och sammanhållning.

Fundera och diskutera

1. Vet du hur gamla pojkarna var när de gick i samskolan?

2. Vad betyder härkningssim?

3. Har du simmat i vak?

4. Fanns det i berättelsen ord eller saker, som var speciella eller nya?

Det lönar sig inte att svettig springa i kallt vatten.

4. Första träningsdräkten och badbyxorna

-Maj-Lis Arpikari

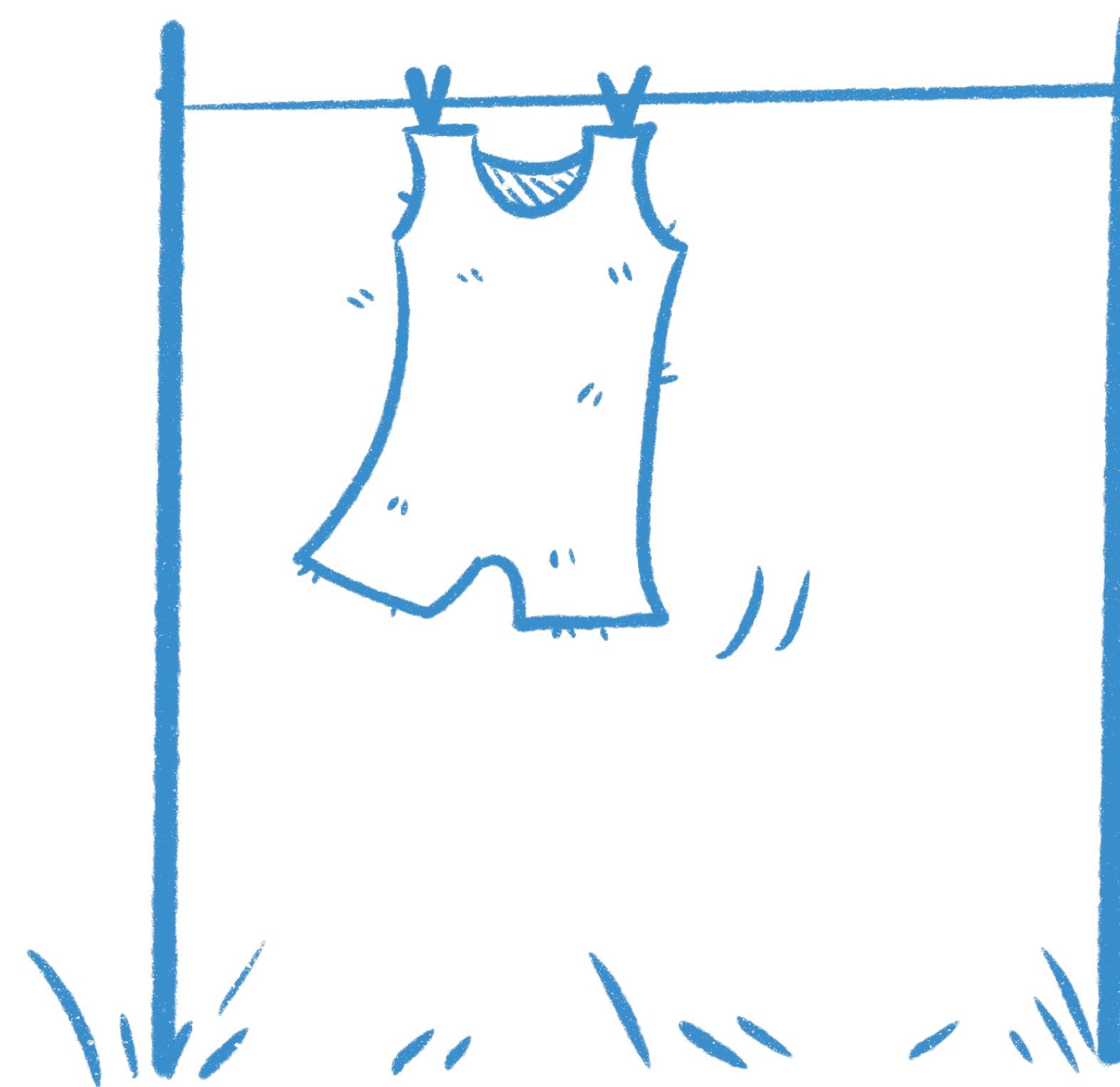
Den där första träningsdräkten var bra och därmed gick också en dröm i uppfyllelse. Den beundrades och man väntade länge innan pengarna var ihopsamlade, så att man kunde köpa den. Den egna föreningens dräkt beställdes via föreningen, för då fick man den billigare. Den första träningsdräkten var grön och hade stickade ärmlinningar, och dessutom föreningens röda märke på bröstet. Vi var väldigt stiliga. Dräkten var av bomullstrikå ochnockad på insidan, och den kändes mjuk och behaglig. Till en början behandlades den ömt, viktes och sköttes om. Den höll sig under otaliga representations- och uppvisningsresor. Simmarna hade just inga andra idrottskläder än baddräkt för kvinnorna och badbyxor för männen. Till en början var de sådana där töjbara och av ylle.

Baddräkt av ylle?

4. Första träningsdräkten och badbyxorna

Jag minns från barndomen, att jag hade en baddräkt gjord av en lamatröja. Den hade min mormor bara sytt ihop vid skrevet. Mormor tyckte tydligen också om att simma, för senare då vi bodde i Kottby for vi på sommaren och simma till Sandudd. Tidigare var vi också på Fölisön, då min morfar var vakt där, efter att han pensionerats från armén. Vi förde ofta matsäck åt honom. Vid Sandudd lärde jag mig slutligen att simma. Jag minns det som om det var igår. Det var en ganska mulen dag, men vattnet kändes underbart varmt och jag lekte alldeles vid stranden, då jag plötsligt märkte att vattnet bär mig. Baddräkterna av ylle tog förskräckligt länge att torka. Det hade tydligen också andra lagt märke till, för man skaffade bomullsdräkter som föreningens representationsdräkter.

4. Första träningsdräkten och badbyxorna

När vi under våra uppvisningar utövade synkroniserad simning, bar vi dessa röda bomullsdräkter. Våra uppvisningar var mycket populära på den tiden och för varje uppvisning övade vi på olika figurer.

Jag var redan 15 år gammal när jag fick min första baddräkt av tri-kå. Jag tyckte den var behaglig och lätt att simma i. Den smekte hudens yta som fjärilsvingar och gav självsäkerhet åt simmandet. Den var oslagbar. Uppenbarligen har dräkten också för mig varit en dröm som gått i uppfyllelse, för jag har den fortfarande kvar.

Fundera och diskutera

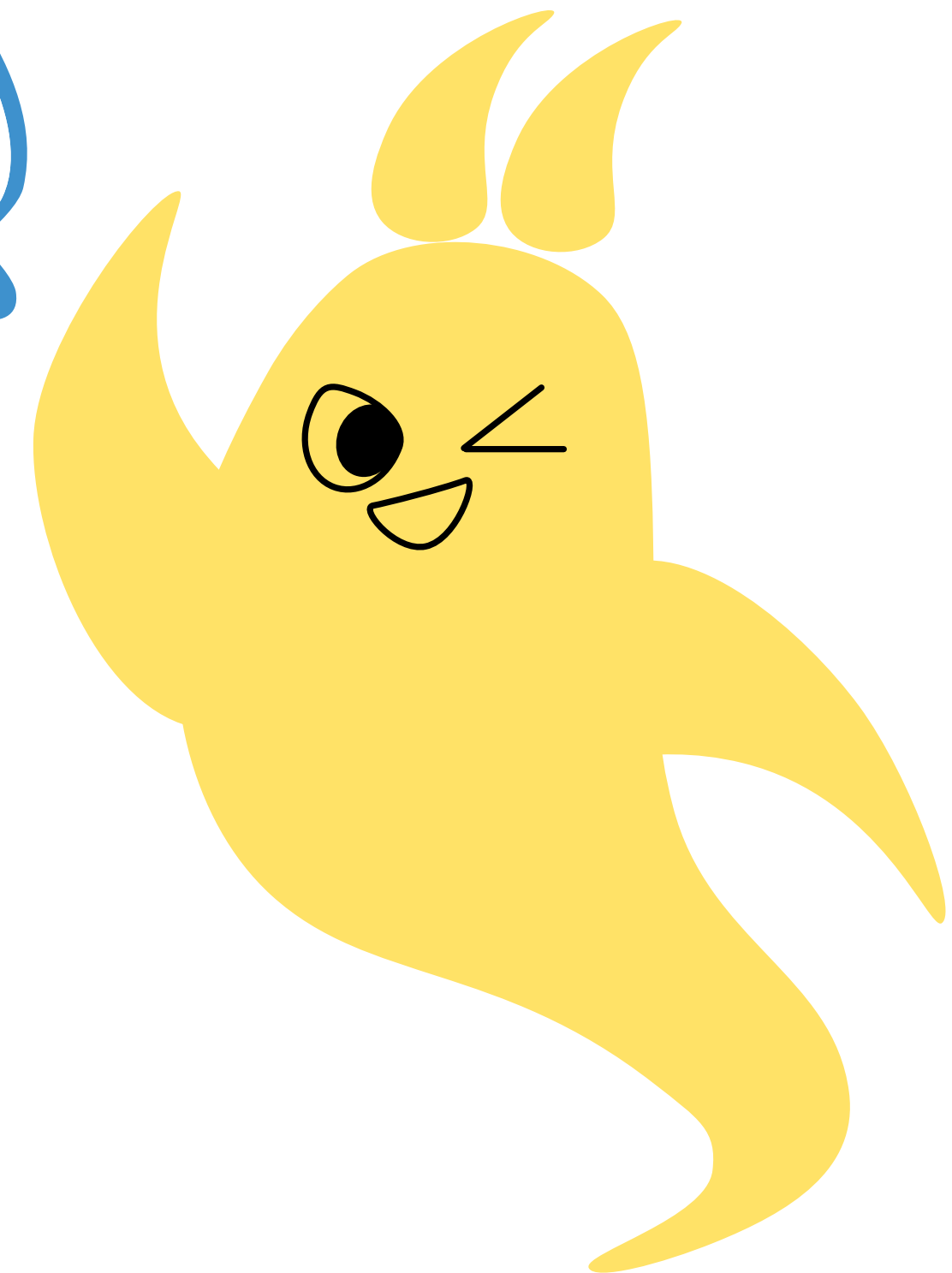
1. Vilket material är den bomull som beskrivs i berättelsen?

2. Vet du från vilket ord männens badbyxor "simmarit" härstammar?

3. Vet du vad synkroniserad simning är?

4. Finns det ord eller saker i berättelsen, som är speciella eller nya?

Simbyxor = uimahousut

Idrottsdräkter – vad har förändrats?

5. Elitidrottarnas sporrande inverkan

-Veikko Peippola

Paavo Nurmi var den största och mest berömda idrottaren på vår tid. Man följde noga med hans löpningar och träningar. När vi läste i tidningen, att Nurmi hade tränat genom att springa efter ett tåg så att han med handen höll fast i sista vagnens buffert, så försökte vi också så långt som möjligt förlänga våra löpsteg. Vi sprang med två meters steg, tills benen inte längre räckte till.

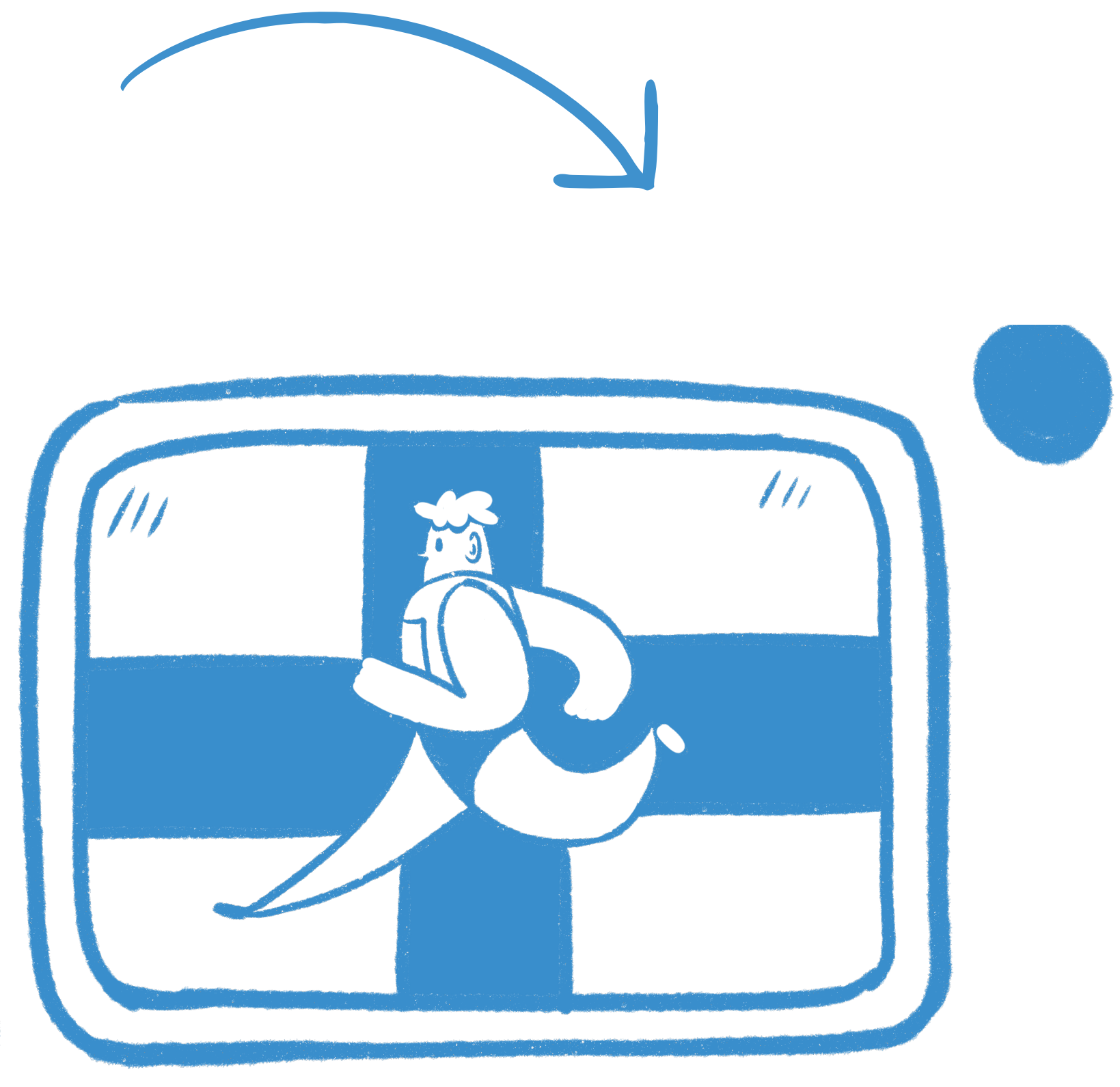
Vi lärde oss senare, att även mästaren hade övergått till ett mera ekonomiskt och lägre steg, vilket vi började efterapa. Nurmi var den som alla beundrade. Varje pojke ville vara Nurmi.

5. Elitidrottarnas sporrande inverkan

Från butiken köpte vi Nurmi-pastiller, som såldes i plåtaskar. När pastillerna var uppätna blev askarna klenoder. I dem förvarades knappar, mynt och annat smått. Ur tidningarna klippte man bilder av Paavo Nurmi, Ville Ritola och Hannes Kolehmainen när de sprang, och av dem gjorde man egna stilmodeller. När vi arrangerade småtävlingar var segraren alltid Nurmi, andra kom Kolehmainen och som tredje Ritola – som det också skulle vara.

Hannes Kolehmainen besegrar Jean Bouin i 5000 m:s loppet på världsrekordtid. Olympiska spelen i Stockholm 1912.

5. Elitidrottarnas sporrande inverkan

Bland kastarna var Matti Järvinen etta. Han gav inspiration till många egna gårdstävlingar i spjutkastning med spjut av vide- och algrenar. Själv blev jag så inspirerad av Ville Pörhöläs släggkastning, att jag gjorde en egen slägga på 3 kilo av en bollformad tyngd från en takkrona som tagits ned från taket. Jag tränade flitigt och fick släggan att flyga 42 meter efter tre snurrar; nästan lika långt som landets bästa på den tiden. Släggkastning var dock inte så populärt på landsbygden, så jag hade inga träningskamrater. En gång behövde far tyngden för att sota skorstenen, och hittade på att skruva fast min slägga i ändan av piprensaren. Där tog min släggkastningskarriär slut – och någon ny slägga gjorde jag inte.

Fundera och diskutera

1. Vem är dina idrottsidoler?

2. Känner du till Paavo Nurmi? Vilka idrottare kan du namnge?

3. Fanns det i berättelsen ord eller saker, som var speciella eller nya?

Paavo Nurmi vann 12 olympiska medaljer i löpning, av vilka 9 var guld.

Idrottshjältar

Ville Ritola

Matti Järvinen

Paavo Nurmi

Begrepp och ord

skidrem/tårem = en bindning till en gammaldags skida, med vilken skodonet fästes vid skidan. Vanligtvis var den gjord av läder

takpärta = en mycket tunn bräda som man täljt från trä (vanligen gran eller tall) och som tidigare användes som takmaterial

folkskola = en tidigare skolform före grundskolan, där barnen fick sin grundundervisning

isskorpa = tunt isskikt, som bildas på vattenytan, ofta på hösten och våren

bomullstrikå = smidigt tyg gjort av mjukt bomullstyg (bomull); användes t.ex. i underkläder

lamatröja = underskjorta tillverkad av mjuk och glest vävd bomull. Namnet kommer av skjortans upphovsman Heinrich Lahmann.

rassi = ordet har många betydelser. Det kan stå för en äldre bil eller som i detta läromedel för ett redskap som används vid rengöring

LIIKUNTASEIKKAILU

-TAHTO-

TID FÖR UPPGIFT

Din berättelse

6. Din berättelse

1. Nu är det dags att skriva din berättelse!

2. Vilket är det motions- eller idrottsminne som är mest oförglömligt?

3. Skriv ditt eget minne eller intervju någon som du känner.

Var du på plats för att se en match? Var du själv och tävlade? Provade du på en ny gren?

Jut av arbetet!

